

DE INTERNATIONALE BESTSELLER

ANNE JACOBS

HET LANDHUIS

XANDER

ROMAN

Ook verschenen van Anne Jacobs bij Xander Uitgevers

Het weesmeisje (2019)

De moed van het weesmeisje (2019)

De erfenis van het weesmeisje (2020)

Anne Jacobs

Het landhuis

Uitgegeven door Xander Uitgevers
www.xanderuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *Das Gutshaus*
Oorspronkelijke uitgever: Blanvalet Verlag
Vertaling: Sylvia Wevers
Omslagontwerp: Sander Patelski
Omslagbeeld: © Drunaa / Trevillion Images
vosje: © Vaclav Sebek | Dreamstime.com
Auteursfoto: Marlies GbR
Zetwerk: ZetSpiegel, Best

Copyright © 2017 Blanvalet Verlag
Copyright © 2020 voor de Nederlandse taal:
Xander Uitgevers BV, Haarlem

Eerste druk 2020

ISBN 978 94 0161 324 8 | NUR 302

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te traceren.
Mocht u desondanks menen rechten te kunnen uitoefenen, dan kunt u contact opnemen met de uitgever. Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Franzi

November 1939

DE OCHTENDMIST LAG ALS een melkachtige witte laag op de geoogste velden, af en toe opwaaiend, waardoor een groepje reeën te zien was dat nietsvermoedend stond te grazen. Struiken in herfstkleuren rezen op uit de witte grond als eilandjes in een deinende zee van nevel. Franziska liep achteraan in het groepje van drie en bleef telkens staan om de ochtendsfeer op zich in te laten werken. Ze voelde de vochtige mist en rook de paddenstoelachtige geur die vanuit het bos naar haar toe waaide. Achter hen klonken paardenhoeven en het geratel van een koets. Dat was de rentmeester, die de ‘oude heren’ naar de uitkijktoren aan de rand van het bos bracht.

‘Hopelijk heeft grootvader Wolfert dit keer zijn bril bij zich,’ zei Jobst grijnzend. ‘Vorig jaar veroorzaakte hij alleen een paar schampschotten en raakte hij een hond.’

Franziska zweeg. Ze had het haar grootvader niet kunnen vergeven. Haar hond Maika liep sindsdien mank. Het schot had een van haar achterpoten verbrijzeld en de teef had het maar ternauwernood overleefd.

Ze moesten opzijstappen om de open koets met de beide grootvaders te laten passeren. Mama’s broers, oom Bodo en oom Alwin, zaten ook in de koets. Ze hadden allemaal een waterdichte jas aan en

hoeden op die al heel wat jachten hadden meegemaakt. Oom Alexander zwaaide naar hen, hij was in het afgelopen jaar nog dikker geworden.

‘Mensen met slechte ogen zouden helemaal niet meer moeten jagen,’ zei Brigitte.

‘Leg dat maar eens aan grootvader Wolfert uit.’ Jobst lachte. ‘Die zal je vertellen dat hij al twaalfenders schoot toen jij nog in de wieg lag.’

Jobst deed een voorzichtige poging om zijn arm om de schouders van zijn verloofde te leggen, maar zij week uit en keek naar Franziska. Een jong paar mocht tot de trouwdag vrijwel nooit alleen zijn, daarom had mama Franziska als chaperonne met haar broer Jobst en zijn verloofde Brigitte von Kalm meegestuurd.

Franziska was pas negentien en voelde zich afschuwelijk in deze rol. Ze had trouwens toch al een hekel aan drijfjachten, waarbij het wild werd opgejaagd zodat het een makkelijke prooi was voor de jagers. Het was veel fijner om ’s ochtends vroeg alleen met haar vader door het bos naar de uitkijktoren te lopen. Dan voelde je het gras dat nog vochtig was van de dauw, rook je de zoete, kruidige geur van de planten en als je goed luisterde, hoorde je een reebok scharrelen in het prille loof. Als na lang wachten in de knisperend levendige ochtendstilte een kudde hinden aarzelend de open plek betrad, keek ze naar het gezicht van haar vader en probeerde ze te peilen wat hij van plan was. Ze schoten zelden op een dier, maar zaten bijna altijd in de uitkijktoren om de dieren te observeren om het wildbestand te controleren.

‘De mist trekt op,’ zei Jobst. ‘Gelukkig. Anders hadden we het wel kunnen vergeten.’

Ze waren bij de rand van het bos aangekomen en namen het pad naar de uitkijktoren op de kruising. Het was bijna negen uur, de zon zou waarschijnlijk al gauw door de wolken breken. Dan gingen de drijvers starten, die nu nog met de honden op drie verschillende plekken wachtten tot de jagers hun standplaatsen hadden bereikt.

Jobst klom als eerste de ladder op, gevolgd door Brigitte. Hij strekte zijn arm naar haar uit en ze liet zich het laatste stukje door hem omhoog helpen. Franzi wachtte tot ze zich allebei min of meer op de grove houten bank hadden geïnstalleerd en klom toen ook in het krappe hutje. Jobst en Brigitte laadden hun geweer. Franziska had geen jachtwapen bij zich. Ze had niet veel zin om aan de schietoefening mee te doen. Als er maar niks gebeurde met haar honden! Of, wat nog erger zou zijn, als er maar geen drijver werd geraakt. Dat gebeurde regelmatig. Een van haar stalknechten had als jongeman een schot in zijn bovenbeen gekregen. En jaren geleden zou er per ongeluk een jonge boer zijn doodgeschoten. In zo'n geval zorgde de landheer wel voor de gewonden en de nabestaanden, maar het was natuurlijk afschuwelijk en ook verschrikkelijk voor de ongelukkige schutter.

‘Het gaat beginnen...’ zei Jobst zacht.

Brigitte knikte. Je kon het lawaai van de drijvers en het geblaf van de honden vanuit de verte horen. Er klonken schoten. Franziska meende oom Alexanders oude jachtbuks en grootvader Dranitz' geweer te horen. De drijvers joegen alles op wat zich tussen het struikgewas verscholen hield: damherten, roodwild, vossen, hazen en ook wilde zwijnen en patrijzen. Een feest voor de jagers, waar ze zich het hele jaar op verheugden. Het geschoten wild werd later eerlijk onder de jagers verdeeld, waardoor het uitgebreide jachtdiner op landgoed Dranitz meestal in eigen huis nog gevolgd werd door nog overvloedigere maaltijden met goede vrienden en familie.

De drijvers leken de uitkijktoren bij de kruising echter vergeten te hebben. Hoewel ze gespannen wachtten en intensief naar het kreupelhout starden, zagen ze slechts twee keer heel even iets bewegen, waarschijnlijk een wild zwijn dat besloten had om zich liever in het struikgewas te verschuilen dan in wilde paniek over de open plek te rennen. Het waren slimme beesten, die wilde zwijnen. Helaas richtten ze vaak schade aan in de velden en daarom moest een deel van hen afgeschoten worden.

‘Jammer!’ zuchtte Brigitte von Kalm en ze ontspande haar blik. ‘Ik geloof dat dat het was. Laten we hopen dat de anderen meer geluk hebben gehad.’

‘Ik denk dat Franzi het wild heeft verdreven,’ grapte Jobst. ‘Jufvrouw Diana houdt er namelijk niet van als een bosdier wordt doodgeschoten!’ Hij pakte zijn zus bij haar schouder en schudde haar zachtjes door elkaar, net zoals hij vroeger als jongen zo vaak had gedaan.

Franziska duwde hem lachend weg. ‘Ik kan het nu wel verraden, ik heb de uitkijktoren betoverd!’ riep ze zonder zich iets van Brigittes gefronste voorhoofd aan te trekken.

Franziska was niet zo dol op haar aanstaande schoonzus. Brigitte was zo’n vrouw die niet veel zei, maar exact wist wat ze wilde. Waarom haar knappe, oudere broer Jobst, de erfgenaam van Dranitz, uitgerekend dit niet zeer aantrekkelijke meisje had uitgekozen, zou ze waarschijnlijk nooit begrijpen. Maar hij moest het tenslotte zelf weten.

Franziska klom als eerste de ladder af en liep zonder achterom te kijken langzaam het bospad af in de richting van het landgoed. Ze gunde hun de gelegenheid om ten minste heel even alleen te zijn. Duitsland was sinds september in oorlog en tweede luitenant Jobst von Dranitz zou morgen al samen met een kameraad naar zijn regiment in het oosten vertrekken.

‘Of het nu oorlog is of vrede,’ had grootvader Dranitz geroepen, ‘de oude tradities op Dranitz laten we ons niet afnemen! En al helemaal niet de drijfjacht.’

Vlak voordat het bospad overging in de akker, schoot er een groepje edelherten uit het bos en rende dwars over het pad naar de andere kant. Franziska bleef gefascineerd staan kijken. Zeven hinden en een paar halfvolwassen kalveren renden als een verschijning langs haar heen en lieten de bosbodem een paar seconden lang vibreren, een dans van kracht en schoonheid in het ochtendlicht dat schuin door de bomen viel. Jobst en Brigitte hadden er niets van

gemerkt, zij zaten nog in de uitkijktoren, en Franziska wilde zich liever niet voorstellen wat ze daar aan het doen waren.

Bij de rand van het bos hadden de drijvers inmiddels het geschoten wild verzameld: drie herten, zes hinden, een aantal wilde zwijnen – allemaal zeugen – en twee vossen. Ze hadden de gedode dieren keurig op een rijtje gelegd en symbolisch een stokje in hun bek gestoken als ‘laatste hapje’. De trotse jagers stonden ernaast, druk gebarend, rokend en elkaar feliciterend. Toen Jobst en Brigitte eindelijk verschenen, had iedereen medelijden met hen omdat ze geen enkel eetbaar wild in hun vizier hadden gekregen. Even later bliezen de hoorns het signaal voor het einde van de jacht.

‘Nu komt het gezellige gedeelte!’ zei oom Alexander von Hirschhausen. Oom Bodo en oom Alwin hadden hem slechts met moeite op de uitkijktoren bij Rotforst gekregen. Toen ze eenmaal boven waren, bleek Alexander een uitstekend schutter. Hij beschikte als enige over een bockgeweer, dat hij in Oostenrijk had laten maken.

Rentmeester Schneyder bekommerde zich om het transport van de jachtbuit, de uitbetaling van de drijvers en al het andere, terwijl het jachtgezelschap in de koetsen stapte die inmiddels waren voorgereden. Na de inspannende jacht was het nu tijd om in het landhuis het welverdiende en alom bekende overvloedige jachtdiner te nuttigen.

Op landgoed Dranitz waren de voorbereidingen al dagenlang in volle gang. Ondanks mama’s zorgvuldige planning heerste er elk jaar dezelfde opgewonden chaos. Soms kwamen er onverwachte gasten of werd een familielid of personeelslid ziek. Of het bier werd niet op tijd geleverd, de muizen hadden een zak meel aangevreten of de hond stal een lamsbout omdat het keukenmeisje niet oplette. Natuurlijk waren dat soort ongelukjes altijd de schuld van de keukenmeisjes of de knechten, nooit van de kokkin en al helemaal niet van de mevrouw. Maar ondanks alle tegenslagen lukte het elk jaar om de talrijke bloedverwanten en vrienden enigszins gerieflijk in de kamers van het landhuis onder te brengen en van een goed ontbijt te

voorzien voordat een aantal van hen, vooral de mannelijke gasten, zich aan het inspannende genoeg van de drijffacht wijdde. De overige gasten, meestal de dames, dronken ondertussen samen koffie, aten gebak en kletsten over allerlei dingen die beter onder vrouwen besproken en besloten konden worden. Huwelijksverbintenissen waren een geliefd onderwerp, evenals aanstaande geboortes en het lot van zieke familieleden. Maar ook vakanties aan de Oostzee en de vraag of een jong meisje tegenwoordig nog naar kostschool gestuurd zou moeten worden, kwamen aan de orde. Daarna kwam stevast het geklaag over de dienstbodes. De dames waren het erover eens dat de dienstmeisjes tegenwoordig ongelofelijk brutaal waren en dat ook de knechten steeds onbeschofter werden. Als ze genoeg geklaagd hadden, bespraken de dames de nieuwste mode en de in verval rakende zeden in de hoofdstad Berlijn. En dit jaar hadden ze het ook over de oorlog. Maar die kwam maar zijdelings ter sprake, want aangezien Polen nu was veroverd en met de Russen het Molotov-Ribbentroppact was gesloten, mochten ze toch wel hopen dat de vrede gauw zou terugkeren. Hitler had de westelijke mogendheden bovendien een duurzaam vredesaanbod gedaan, dat had in de krant gestaan. Grootmoeder Libussa von Dranitz zei elk jaar weer hoe spijtig het was dat de tijden helaas niet meer heroïek waren, maar vreselijk prozaïsch waren geworden. Noch die parvenu Hitler, noch die kleine Rus Stalin bezat iets van de glans van de heersers van vroegere tijdperken, toen de nazaten van de Engelse koningin Victoria in Europa regeerden en Duitsland nog een keizer had.

Ondertussen werd beneden in de keuken en in de eetzaal koortsachtig gewerkt om het jachtdiner op tijd te kunnen serveren. Het ontbijtservies was allang afgeruimd, de lange tafel was gedekt voor het feestmaal en, zoals het de traditie betaamde, met kleurrijke herfstbladeren en dennentakken gedecoreerd. Ook het grote bronzen 'burlende hert' werd weer van stal gehaald en troonde in het midden van de lange tafel. Barones von Dranitz zelf deed de laatste controle. Ze liep van couvert naar couvert, legde het zilveren bestek

recht, draaide de groen gebloemde porseleinen borden zo dat het zilverkleurige wapen op de rand precies in het midden zat en legde ten slotte een klein naamkaartje bij elk couvert.

Toen de eerste jagers uit de koetsen stapten, haastten de dames zich naar de kamers op de eerste verdieping om de voor het gezamenlijke feestmaal geschikte kleding aan te trekken. Van alle kanten klonken bevelen aan de meegebrachte dienstboden, waardoor de chaos in het huis compleet was. Beneden bij de ingang stonden wel twintig paar laarzen die met modder waren besmeurd en die door de bedienden van de voeten van de jagers waren getrokken. Boven riepen vrouwelijke en mannelijke stemmen om warm water, een strijkbout, een krultang of een of ander druppeltje voor het hart. Tegelijkertijd kwam er zo'n overweldigend heerlijke geur uit de keuken, dat iedereen, ook de dames, het water in de mond liep. Hanne Schramm, de kokkin op landgoed Dranitz, was een kunstnares. Op een dag als vandaag zou ze weer onvergetelijke gerechten op tafel zetten en zoals altijd zou tante Susanne proberen om haar van landgoed Dranitz te stelen. Maar dat zou haar uiteraard niet lukken. Hanna was een trouwe ziel en zou de familie nooit in de steek laten.

Franziska keek eerst of het goed ging met haar honden, die gelukkig allemaal van de jacht waren teruggekeerd. Bijoux had een doorn in haar poot, die ze er voorzichtig uit trok. Ze desinfecteerde de wond en stelde opgelucht vast dat er verder geen hond gewond was. Boven in haar kamer, die ze vandaag met haar zusje Elfriede en nichtje Gerlinde moest delen, was inmiddels een heftige ruzie ontstaan over een paar lichtbeige sandalen. Gerlinde had ze voor die avond aan Elfriede beloofd, maar wilde ze nu toch liever zelf dragen. Franziska, die zes jaar ouder was, probeerde te bemiddelen. Ze beloofde Elfriede haar pumps te lenen die even goed bij haar jurk zouden passen. Elfriede was een kleine ruziemaker, ze krijste en spuwde naar Gerlinde, en toen die niet toegaf, slingerde ze de sandalen naar haar hoofd. 'Hou ze dan maar!' schreeuwde ze kwaad. 'Of je die schoenen nu draagt of niet, je bent toch lelijk!'

Waarop Gerlinde begon te huilen en dreigde alles aan haar moeder te vertellen.

‘Zorgen jullie nu maar dat jullie aangekleed zijn,’ beval Franziska hun. ‘Mine heeft al voor de eerste keer de bel geluid.’

Mine, het dienstmeisje, was de vlotste van de personeelsleden. Ze was overal tegelijk, hielp in de keuken en boven in de kamers, streek de fijne was en wist hoe je een tafel feestelijk dekte. Ze was al drie jaar met wagenmaker Schwadke verloofd, maar aarzelde om te trouwen omdat ze dan ontslag zou moeten nemen.

Franziska waste haar gezicht, armen en voeten met koud water en trok de donkergroene jurk met de brede kraag aan. Ze trok er haar sandalen bij aan, want Elfriede droeg nu haar pumps, hoewel ze bijna twee maten te groot voor haar waren. Elfriede was pas dertien en een magere spriet. Ze had een bleke huid met zomersproeten, koperrode krullen en dromerige bruine ogen, die echter een enorme wilskracht konden uitstralen.

De drie meisjes liepen samen de trap af. Onderweg kwamen ze grootmoeder Wolfert en Libussa von Dranitz tegen en ze haakten bij hen in zodat de oude dames gemakkelijker de trap af konden. Rechts en links snelden de kamermeisjes en huisknechten haastig voorbij, oom Alexander riep met luide basstem om zijn lange onderbroek, Gerlindes tweelingbroer Gabriel wilde de trapleuning af glijden, maar werd door papa betrapt en aan zijn broekband vastgehouden. ‘Als jij een gat in je hoofd wilt, dan doe je dat maar thuis, maar niet in mijn huis!’ schold baron von Dranitz en hij rolde met zijn ogen omdat Gabriel alweer begon te huilen.

Hoewel alle plaatsen van naamkaartjes waren voorzien, duurde het toch een poos voordat iedereen zijn plek aan tafel had gevonden, waarna het aperitief, dat grootmoeder Libussa altijd het ‘voordrankje’ noemde, werd ingeschonken. De mannen gaven de voorkeur aan de ‘echte’ Dranitzer jenever, de dames kozen een droge sherry. De jongeren kregen ‘ganzenwijn’, water met een beetje citroensap.

Papa had medelijden met de hongerige gasten en hield zijn wel-

komsttoespraak en de felicitaties aan de succesvolle jagers kort, zodat de oestersoep meteen geserveerd kon worden. Mine en Liese serveerden het eten, waarbij ze geholpen werden door twee jonge huisknechten die oom Alwin uit Brandenbrug had meegenomen. Ze droegen een zwart-witte, gesteven livrei boven een witte broek en voerden hun taak erg goed uit.

Franziska praatte met tante Susanne en Gerlinde, en later met oom Alwin en oom Bodo von Wolfert. Franziska's broer Heinrich-Ernst, die door iedereen Heini werd genoemd, had partij gekozen voor Elfriede, die nog steeds zat te mokken. Die twee waren altijd al twee handen op één buik geweest. Aan het hoofdeinde van de tafel zaten mama en papa, rechts en links van hen de grootouders, evenals de oude pastoor Hansen. Grootmoeder Libussa had haar enige dochter aan haar zijde, die naar de cisterciënzerinnen was gegaan. Maria von Dranitz was klein en mager, en haar door een witte sluier omrande gezicht deed denken aan een spitsmuis. Papa had een keer na een paar glaasjes wijn gezegd dat zijn zus Maria prima op haar plek was in het klooster, want ze zou immers toch 'niemand hebben kunnen krijgen'. Vandaag had Maria toestemming gekregen om haar familie te bezoeken. Ze mocht alleen niet voor de nacht blijven en moest tegen zes uur terug in het klooster zijn.

Bij de visschotel werd een lichte witte wijn geserveerd waar Franziska erg van hield. Had ze iets te haastig gedronken? Ze was een beetje duizelig en kreeg tegelijk een gelukkig gevoel. Glimlachend leunde ze naar achteren op haar stoel en liet de geluiden en beelden over zich heen komen.

'Morgenvroeg komt er een vriend van me langs en daarna vertrekken we samen,' zei Jobst tegen tante Susanne. 'Majoor Walter Iversen is een fantastische kerel. Hij zou de perfecte echtgenoot voor Franziska zijn.'

Franziska lachte hem uit en hield haar dessertbordje voor Mine op, die het met gebakken appel en rode bosbessen vulde.

'Lieve vrienden en familie, jullie vullen mijn huis met rumoer en

vrolijkheid, verorberen onze wintervoorraden en legen mijn wijnkelder...' begon grootvader Dranitz.

Dat was de oude heer ten voeten uit. Er klonk gelach en er werden vrolijke kreten geroepen, waarna grootvader iedereen met een druk gebaar tot zwijgen bracht zodat hij verder kon gaan met zijn toespraak.

Franziska keek glimlachend naar hem en voelde zich intens gelukkig.

Franziska

Mei 1990

ZE KLEMDE HAAR VINGERS om het stuur toen ze de grens naderde. ‘Lauenburg-Horst’ heette deze grensovergang. Dat klonk als een roofvogel die hoog in zijn nest zat en op zoek naar een prooi naar beneden loerde...

Mijn fantasie neemt een loopje met me, dacht ze en ze schakelde een versnelling terug. Cornelia had gelijk, ik ben te oud voor zo’n reis. Vanaf je zeventigste wordt het allemaal minder, dan werkt je lichaam niet meer zo goed mee als vroeger en ben je trager in je hoofd. Wat doe ik als ze me niet doorlaten? Of als ze me arresteren? Jonkers en grootgrondbezitters hadden het land moeten verlaten. Degenen die toch bleven, liepen het risico gevangengezet te worden. Of nog erger.

Ze vermande zich en staaarde naar de smalle, geasfalteerde straat die aan weerszijden was omzoomd met verwilderde struiken en boompjes. Planten die nu, in het voorjaar, flink ontsproten, wildernis die in het niemandsland welig tierde. Het was bijna negen uur. Er kwamen haar veel auto’s tegemoet. Trabi’s, Wartburgs, maar ook westerse auto’s. Dat stelde haar gerust, alles was goed, de grens was open, er was geen reden tot paniek. Er doemden lage gebouwen op, grijs, met weerkaatsende ramen in stalen kozijnen. De bondsadelaar

begroette haar. De douanegebouwen van de BRD hadden iets slaperigs. Achter een glazen ruit zat een douanebeambte een kopje koffie te drinken, een andere stond buiten en liet af en toe een DDR-voertuig stoppen. Hij bekeek de papieren en kletste met de inzittenden. Zijn stem klonk vrolijk, neerbuigend, af en toe lachte hij. Om Franziska's witte Astra bekommerde zich niemand, en dus reed ze langzaam door.

Aan de andere kant van de grens bestond de weg uit grote, lichtgrijze platen. Vele waren beschadigd, andere waren weggezaagd en er lagen plassen op de rijbaan. De auto hobbelde, de vering kreeg het zwaar te verduren. Franziska snoof, nam een scherpe geur waar en zette de ventilatie uit. Bruinkool. Cornelia had gezegd dat aan de andere kant van de grens alles nog naar bruinkool stonk. Zelfs kleren, eten en boeken. Als je weer thuiskwam, moest je meteen douchen en je haar wassen. Bernd die in dezelfde wooncommune als zij woonde, zou zelfs bruinkool hebben geboerd. Franziska's dochter Cornelia was vier jaar geleden voor een of andere bijeenkomst van de jeugdorganisatie van de SPD in de DDR geweest, toen was de grens nog gesloten. Veel had ze er niet over verteld, alleen een paar grappige anekdotes. Waarschijnlijk was ze teleurgesteld geweest en had ze meer verwacht van het echte, nog bestaande socialisme. Een soort paradijs op aarde. Misschien begon haar dochter nu eindelijk wat verstandiger te worden en zag ze in dat het communisme geen toekomst had. Haar tegendraadsheid zou daardoor niet verdwijnen, daaraan lagen diepere oorzaken ten grondslag. Helaas.

Franziska ergerde zich er inmiddels aan dat ze haar dochter over deze reis had verteld. Ze was zo opgewonden geweest en had zelfs gehoopt dat Cornelia met haar mee zou gaan op deze reis naar het verleden. Wat dom van haar. Haar dochter had alleen met haar wijsvinger naar haar voorhoofd gewezen.

'Je bent gek. Op jouw leeftijd. Dat je op je zeventigste überhaupt nog autorijdt. En trouwens, alles is toch weg. Afgebrand. Ingestort. Je kunt de tijd niet terugdraaien, Franziska!'